

TÁRSASÁG A
SZABADSÁGJOGOKÉRT

A közbizalom megrendülése a választások tisztaságában, törvényességében

Az országgyűlési képviselők 2018. évi általános választása során Magyarország 1989-es rendszerváltás utáni történetében példátlan mértékben rendült meg a közbizalom a választások tisztaságában, törvényességében. 2018. április 8-a óta a sajtóban és a TASZ forrádrótjához, jogsegély szolgálatához forduló választópolgárok megkereséseiben is korábban soha nem látott számú és részletességű aggály, kétely merül fel a választási eljárás szavazás napjára eső szakaszainak, így a szavazásnak és a szavazatszámításnak a jogszerűségével kapcsolatban. Az, hogy valóban sor került-e visszaélésekre, elsősorban a választási eljárásban rendelkezésre álló jogorvoslati eljárásokon keresztül szorul tisztázásra. Azonban **akár történtek csalások a szavazás napján, akár nem, a választások tisztaságába, törvényességbe vetett közbizalom megrendülése rendkívül súlyos válságtünet egy demokráciában,** és a demokratikus jogállamiság szellemiségével összeegyeztethetetlen. **A közbizalom helyreállítása a választási eljárás nyilvánosságának megerősítésével, a kételyek eloszlásával pedig elsősorban a választási szervek felelőssége.**

A választások lebonyolításának törvényességébe vetett bizalom csökkenésének okai senkit nem érhetnek meglepetésként. A közjogi intézményrendszer 2010 óta történő átalakítása a közigazgatás egyre növekvő mértékű átpolitizálását eredményezte, aláásta a közigazgatás működésének törvény alá rendeltségét biztosító garanciákat. A független alkotmányos intézmények pedig 2010 óta a kormánypártok politikai akarátának eszközeivé alacsonyodtak az Alkotmánybíróságtól a Legfőbb Ügyészségen át az Állami Számvevőszékig. **A demokratikus jogállamisággal összeegyeztethetetlen, a szakmai szempontokat a politikai akarattal szembeállva is érvényre juttató, pártatlan, független közhatalmi tevékenységet nem tűrő kormányzati működés érthető és ésszerű kételyeket ébreszt a választópolgároknak: vajon a választási szervek képesek-e függetlenül, pártatlanul, szakmai alapon ellátni feladataikat, vagy maguk is a politikai akarat eszközeivé váltak.**

Ebben a pillanatban lehetetlen megállapítani, hogy egyes szavazóköri tudatos csalás, sorozatos gondatlanság vagy éppen adminisztratív hiba okozza-e a szavazatok számában felfedezhető visszasságokat. Azt azonban biztosan állíthatjuk, hogy ezek a visszasságok számos magyar választópolgárban komoly kételyeket ébresztettek a választások tisztaságával kapcsolatban éppúgy, ahogyan a választások eredményével is. **Legyenek bár ezek a kételyek alaposak vagy alaptalanok, csak akkor élvezheti a választópolgárok bizalmát az újonnan megalakuló Országgyűlés és az annak bizalmát élvező Kormány, és csak akkor nyerhetik vissza a választópolgárok bizalmukat a hazai választási szervekben és eljárásban, ha a választások tisztasága körüli kételyeket az arra hivatott szervek eloszlatták.** Ehhez átlátható és ellenőrizhető eljárásban kell kivizsgálni az

TÁRSASÁG A
SZABADSÁGJOGOKÉRT

összes csalás-gyanús esetet, a vizsgálat eredményét pedig közérthetően és világosan kell a választók tudtára hozni.

A választási eljárásnak nem csak jogszerűnek kell lennie, hanem e jogszerűségről meg kell tudnia győzni a választópolgárokat is. Hiába zajlik ugyanis minden lépése jogszerűen az eljárásnak, ha erről a választópolgárok nem képesek meggyőződni, ugyanúgy elvesztik a bizalmukat a választás jogintézményében, mintha azt sorozatos csalások övezték volna. Ezt pedig nem engedheti meg magának egy olyan állam, amely stabil, demokratikus kormányzást kíván alapítani a választási eredményre. (Ld. az Európa Tanács Velencei Bizottságának választási jó gyakorlatokról szóló kódexének vonatkozó iránymutatásait, *Code of Good Practice in Electoral Matters*, Strasbourg, 23 May 2003, Opinion no. 190/2002, CDL-AD (2002) 23 rev, 26. o.. 68. pont)

A demokratikus jogállamiságból követelményéből az következik, hogy a választási szervezetek meg kell őrizniük a választási eljárásba vetett közbizalmat. Nem segíti elő ezt a folyamatot a választas.hu, az NVI által üzemeltetett választási tájékoztató oldal folyamatos akadozása, ahol a választási eljárás részletes adatait lehetne ellenőrizni. Az sem mozdítja elő a bizalom megőrzését, hogy a sajtóban és a polgárok közötti kommunikációban sokféle, csalás-gyanús eset kering, és az NVI nem folytat proaktív és közérthető kommunikációt arról, hogy milyen logikus magyarázata van ezeknek a jelenségeknek, mi több, ezzel ellenkező hatású, szűkszavú és cinikus [sajtóközleményt](#) ad ki a problémával kapcsolatban.

A választási szervek felelőssége, feladata a jelenlegi helyzet orvoslására

A fentiek fényében a választási szervezetek más, nagyobb közbizalommal övezett választásokon kifejtendő feladatokhoz képest többletfelelősség terheli: a választási eljárás nyilvánosságát a jogszabályi minimumokon messze túlmutatóan kell biztosítani, és tevékenységükkel kifejezetten meg kell könnyíteniük a jogorvoslati eljárások igénybevételét, hogy a választás lebonyolításának jogszerűségével kapcsolatos viták megnyugtató lezárást nyerhessenek.

A választási szervezetek mindenképp **fel kell hagyniuk a jogorvoslati eljárások megindítását akadályozó, megnehezítő magatartásukkal.** A Nemzeti Választási Iroda által működtetett választas.hu oldal, a magyarországi választások hivatalos honlapja 2018. április 8-a óta erősen csökkentett üzemmódban, radikálisan átstrukturált formában érhető el. 2018. április 11-éig, vagyis a szavazás napján tanúsított magatartásokkal kapcsolatos jogorvoslati határidő elteltéig az országos és a választókerületi választási szervek elérhetősége nem szerepelt a honlapon, az elérhetőségek csak április 12-én, a jogorvoslati határidők eltelte után váltak ismét

elérhetővé. A mai napig elérhetetlenek ugyanakkor a Nemzeti Választási Bizottság választási szabályozást értelmező iránymutatásai és 2018. április 8-a előtt hozott határozatai, amelyek alapvetően meghatározzák a választási szabályozás értelmezését és állandó hivatkozási alapként szolgálnak minden jogorvoslati eljárásban. Elfogadhatatlan és bármiféle technikai nehézséggel igazolhatatlan a 21. században, hogy ezeknek a forrásoknak az elzárásával a választási szervek ellehetetlenítik a jogorvoslatihoz való jog gyakorlását a választási eljárásban. (Vö. az Európa Tanács Velencei Bizottságának választási jó gyakorlatokról szóló kódexének vonatkozó iránymutatásait, *Code of Good Practice in Electoral Matters*, Strasbourg, 23 May 2003, Opinion no. 190/2002, CDL-AD (2002) 23 rev, 11. o.. 3.3. b) pont) A jogorvoslati eljárások megnehezítésével a választási szerveket, kiemelten a Nemzeti Választási Irodát terheli, ha a választásokkal kapcsolatos jogviták nem kerülnek jogállami módon rendezésre. Tekintettel arra, hogy a választási szervek elérhetőségeit a valasztas.hu oldalról éppen a legkritikusabb időszakban törölték, továbbá a szavazás napját érintő kifogások túlnyomó többségében a választókerületi választási bizottságok illetékesek, meglehetősen cinizmusként értékelhető csak a Nemzeti Választási Iroda és a Nemzeti Választási Bizottság 2018. április 10-ei közleménye, miszerint hozzájuk a közlemény kiadásáig nem érkeztek értékelhető kifogások.

A választási szerveknek gondoskodnia kell a választási iratok nyilvánosságának lehető legszélesebb körű biztosításáról. A nyilvánosság jogszabályi minimum-szintje itt sem lehet elegendő. Egyrészt a közbizalom helyreállítása megköveteli, hogy mindenki a lehető legkisebb erőfeszítéssel maga tekinthessen bele a szavazóköri jegyzőkönyvekbe és más, hivatalos szavazási iratokba. Sajnálatos, hogy ez leghamarabb április 12-én délután, négy nappal a szavazás után kezdődhetett meg. Másrészt a kételyek, aggodalmak eloszlathoz arra is szükség van, hogy az adatok ismeretében megindulhassanak a szavazatszámhlálási pontatlanságok, a szakszerűtlen választási adminisztrációból eredő hibák orvoslására irányuló jogorvoslati eljárások. A választási szervek nem csak a célzatos vagy szándékos csalás elősegítésével vagy megakadályozásának elmulasztásával ássák alá a közbizalmat, hanem [gondatlan tévedéseik](#) is hozzájárulnak a közbizalom csökkenéséhez. A választási szerveknek éppen ezért kiemelt felelőssége a jogorvoslati eljárások lehetővé tétele: ez alapozhatja meg csak a beléjük vetett bizalmat.

A választási szerveknek a gyanús esetekre következetes, szakmailag igényes, közérthető magyarázattal kell szolgálniuk, amelyet széles körben nyilvánosságra hoznak. A választási szervek a közbizalom helyreállítása érdekében elsősorban nem a hozzájuk be nem érkezett kifogásokra kell reagálniuk, hanem a közbeszédben egyértelműen azonosítható aggodalmakra, kételyekre az érvénytelen szavazatok nagy számával, a szavazóurnában található szavazólapok

TÁRSASÁG A
SZABADSÁGJOGOKÉRT

száma és a szavazókörben megjelent választópolgárok száma közötti különbségek, a helyi választási irodák és a szavazatszámoló bizottságok közötti együttműködések valamint a választópolgárok tömeges utaztatásával kapcsolatos, és a sajtóban nagy figyelmet kapott további, a választópolgárok többsége számára nehezen értelmezhető tényekkel kapcsolatosan. Ha a visszaélésekkel, csalásokkal kapcsolatos gyanúk egy része a választási rendszer és eljárás beható ismeretének hiányából fakad, a választási szervek feladata pótolni és a lehető legszélesebb körben, közérthető formában, az átlagos, jogi ismeretekkel nem rendelkező választópolgár számára is jól érthető formában átláthatóvá tenni a számukra gyanúsnak tűnő események magyarázatát.

Hasonlóképp, különös tekintettel az Európai Parlament tagjai és az önkormányzati képviselők és polgármesterek közelgő, 2019. évi általános választására, a választási szervek feladata az is, hogy egy politikai rendkívül polarizált, a független intézmények iránt csekély bizalmat tanúsító politikai közösségben **minél szélesebb körű és közérthető tájékoztató kampányokkal igyekezzenek a jövőre nézve mérsékelni a választási szervek iránti bizalomvesztést.**

Kik élhetnek a csalás- vagy visszaélés-gyanús esetekben jogorvoslattal?

A gyanús esetek tisztázására a választási eljárásban rendelkezésre álló jogorvoslati eljárásokat a választási bizottságok előtt minden választópolgárnak, jelöltnek, jelölő szervezetnek (pártnak) jogában áll megindítani. Azonban **az eredmények megállapításával kapcsolatos jogorvoslati eljárások kezdeményezésében és lefolytatásában -- az eljárási sajátosságok miatt -- kiemelt szerepe van a jelölteknek, jelölő szervezeteknek.**

A jelöltek, pártok kiemelt szerepének elsődleges oka az, hogy a választások tisztaságával, törvényességével, **az eredmények megállapításával kapcsolatos vitáknak végső soron a függetlenség, pártatlanság, szakmaiság magasabb szintjét képviselő bíróságokon kell eldőlnie.** A jogorvoslati eljárásban pedig a választási bizottságok döntéseinek bírósági felülvizsgálatát már nem mindenki, csupán a jogvitában szűk értelemben érintettek indítványozhatják. Ezért **az eredményt támadó jogorvoslati eljárások esetében csak az érintett jelölteknek, pártoknak van esélye arra, hogy bíróság elé vigyék a visszaélés-gyanús eseteket.**

E szereplők kiemelt szerepét indokolja továbbá, hogy a jelöltek, pártok rendelkeznek a legtöbb és leginkább naprakész információval arról, hogy mi történt a szavazás és a szavazatszámolás során. Szavazóköri delegáltaik a bírósági gyakorlat értelmében tanúvallomásaikkal szinte kizárólagosan tudják szolgáltatni a visszaélésekre vonatkozó, bíróság által is elfogadott bizonyítékokat. **A választási eljárásban a**

TÁRSASÁG A
SZABADSÁGJOGOKÉRT

bírósághoz forduló személy köteles bizonyítékokkal alátámasztani állításait. A szavazóköri delegáltak megbízóiként pedig kizárólag a jelöltek, jelölő szervezetek rendelkeznek bizonyos többletinformációkkal, amelyeket a bíróságok bizonyítékként elfogadnak. Ezért nekik van egyáltalán esélyük arra, hogy bármiféle gyanús esetben alátámasszák az állítólagos visszaélésekkel kapcsolatos állításokat,

A magyarországi választási szabályozás -- az EBESZ Korlátozott Választási Megfigyelési Missziója 2014-es ajánlásaival ellentétben -- nem tette és továbbra sem teszi lehetővé a civil választási megfigyelést. Mindez ahhoz vezet, hogy a civil szervezetek (a jelöltekkel, jelölő szervezetekkel szemben) nem rendelkeznek elégséges információval ahhoz, hogy sikerrel a bíróságra vigyék a visszaélés-gyanús ügyeket. Mivel pedig a civil szervezetek a közhatalom megszerzésére nem törekednek a választáson, az eredményekkel kapcsolatos esetleges csalások vonatkozásában érintettnek sem tekinthetők, ezért bírósághoz sem tudnának fordulni a jogorvoslati eljárásban.

1: Például:

<https://444.hu/2018/04/10/tobb-mint-700-olyan-valasztokor-van-ahol-feltunoen-sok-az-ervenytelen-szavazatok-szama>

<http://168ora.hu/ittthon/itt-valami-nincs-rendben-eltunt-mind-a-11-ezer-valasztasi-jegyzokonyv-az-nvi-nel-es-csak-szombatra-lesz-meg-148180>

2: Közel 200 megkeresés érkezett hozzánk.